

tók és tanárok képzéséről és képezéséről szóló részlet. Mint az angol iskolarendszer teljes képét nyújtó mű, nem feledkezhetik meg könyvünk az iskolaépületek és építkezések ügyéről sem, még ugyanebben a fejezetben végül egészen sajátos és merész ugrással áttér a gyermek személyiségének kialakításáról szóló eszméinek kifejezésére egy rövidre fogott, de rendkívül érdekes és gondolatébresztő szakaszban.

Könyvünk második felének tartalmát *A nevelés rendszere és a szociális változások* összefoglaló címe alatt szerkezetileg kevésbé összefüggő kisebb szakaszok alkotják. Az angol nevelési rendszernek politikai és gazdasági fejlődése, a lakosság változásai, az iparosodás, a foglalkozások újulása, a családi élet, a nő helyzete a közösségben és egyéb hasonló címszavak alá foglalt pedagógiai reflexiók váltják egymást, miközben érdekes grafikonok (pl. a norwich-i Senior school and Community Centre sematikus ábrázolása) is gazdagítják a mű tanulságait.

Még fokozottabb mértékben bővelkedik pedagógiai megjegyzésekben és ötletekben a könyv utolsó fejezete, amely az angol nevelési rendszer végcéljáról és alaptervéről szól. Törékvések és lehetőségek, a gyermek alapkötelességeiről szóló elmélkedés, az elemi iskolák újjászervezése, a középiskolák reformja, egyéb nevelési formák, ipari és szociális változások, az oktatók helyzete, az állam és a község szerepe a nevelésben, az igazgató és személyzete, célok és szervezetek különbözőzése — íme a rendkívül változatos, sőt szeszélyes címszavak, amelyek alá szerzőnknek az angol nevelés ügyének szemléletében fogant gondolatai sorakoznak.

Egy bizonyos, hogy szerzőnk fejtegetései sok érdekes pedagógiai gondolatot tartalmaznak s egyúttal sok gondolatot is ébresztenek, — a könyv címéül szolgáló tárgykörnek, főleg az angol nevelés rendszerének egészen tiszta képét nem nyújtják azonban.

Egyébként érdekes gondolatban nyugszik meg eléggé hosszas fejtegetései végső „konklúziójaként”, s ez az, hogy valamilyen társadalom sem lehet tökéletes, még Utópia sem lehet az, míg az emberek, akik alkotják, nem tökéletesek, éppen úgy nem befejezett semmiféle nevelési rendszer sem. Végcélunk csak az lehet, hogy „testileg-lelkileg” egészséges egyéneket, férfiakat és nőket termeljünk, akik összhangban élnek annak a közösségnek legmagasabb eszményeivel, amelyben soruk elhelyezte őket. Ennek formája pedig csak a tiszta demokráciában nyilvánuló angol nemzeti és nevelési hagyományok figyelembe vétele lehet. Quod erat demonstrandum.

Régen nem olvastam ilyen elmemozdító pedagógiai könyvet sem német, sem angol, sem francia nyelven, — legkevesebbé pedig magyarul. Hát még az érdekesnél érdekesebb illusztrációk!

Gyulai Ágost.

LESKY ALBIN: *Erziehung. Verfall und Aufbau der Schule*. Innsbruck, 1946. (Tyrolia-Schriftenreihe Nr. 2.) 104 l.

Osztrák szerzőnek az osztrák iskola újjáépítésére vonatkozó gondolata. Tiszteletreméltó komolysága, a tárgy meleg szeretete, de a magyar és az osztrák iskola sorsának számos párhuzamos mozzanata miatt is megérdemli, hogy érdeklődéssel figyeljünk rá.

Az előző rendszer és a háború súlyos pusztítást vitt végbe az iskola dologi javaiban, megtépte, szétszórta személyi kötelekeit, az igazi károkat azonban — a szerző ítélete szerint — mélyebben okozta: teljesen eltérítette nevelő feladatától. Ellenséges magatartású ifjúsági szervezetet rendelt föléje, küzdött minden iskolai hagyomány ellen, gúnyolta, nevetségessé tette a nevelőt. A nevelés gondolatától való elfordulás nyilatkozik meg a nevelői pálya elhagyatottságában, az utánpótlás elmaradásában is.

A bajok legmélyebb gyökere a szellemi élet széthullása, az abszolutumtól való elfordulás. Ide kell tehát visszavezetni a növendékeket. Az igazságnak, jognak, emberszeretetnek, nagylelkűségnek, a valódi tudománynak és, nem utolsó sorban a szépnak kell kialakítania az új nemzedék lelki arculatát. A közelmúlt megmutatta, hová vezet a szellem világának összeomlása. Nem kétséges tehát, hogy építeni is ott kell először, ahol a rombolás a legsúlyosabb.

Az iskola újjáépítésének ügye a nevelőkön fordul meg. Nem paragrafusokra van szükség, hanem emberekre. A hivatott nevelőket kell tehát felkutatni, megnyerni és megfelelően kiképezni. Ez csak úgy lehetséges, ha biztosítják a nevelő méltó iskolai és társadalmi állását, munkájának értékelését. Ha így megnyerték az utánpótlást, az igazán arravalókat már könnyebb kiválogatni. A tanítóképző-intézet-

ben módot ad erre az évenkénti elbírálás, de korai tanítási gyakorlat beiktatásával meg lehet oldani a középiskolai tanárság kiképzése során is. A középiskolai tanárok egyetemi tanulmányainak — a tudomány igényeinek megóvásával — nagy figyelemmel kell lenniök az iskolai munka igényeire. (A tanítók egyetemi kiképzésének tervéről a szerző lemond. Az egyetemen nehéz megszerezni a népiskolai oktatáshoz szükséges általános tájékozottságot, ha pedig ehhez még egy szakban való igazi elmélyedés is járul — csak így lenne az egyetemi tanulmányoknak igazi hasznuk —, elviselhetetlen megterhelést jelentene. Másrészt az egyetemre beiratkozott tanítójelöltek közül éppen a legtehetségesebbek és legmozgékonyabbak ott is maradnának és eredetileg tervezett hivatásuk számára elvesznének.)

A füzet második felében a szerző egyes iskolafajok nevelési céljait és művelődési anyagát vázolja. A népiskoláról kevés mondanivalója van, a szakiskolákról nem is kíván bővebben szólni. Megjegyzései elsősorban a középiskolát, szorosabban a gimnáziumot illetik. Bonitz és Exner gimnáziuma lebeg példaként szeme előtt, annak kereteit szeretné élettellel megtölteni. Elvben elfogadja eszményképének a természettudományokat és szellemtudományokat egybehangoló, utraquista megoldást, igazi melegséggel azonban csak a humaniorák tanulmányáról szól. A művészi nevelésen kívül a nyelvek, mégpedig leginkább a latin tanításának kérdései foglalkoztatják. (A latint egyébként a reáliskolában és a tanítóképző-intézetben is be akarja vezetni és — bár elsősorban szociális okokból, az átlépés megkönnyítése végett — helyet biztosítana neki a polgári iskolában is.) Mindamellet elismeri a korunk technikai fejlettségéből fakadó követelményeket. De szerinte a magasabbfokú technikai kiképzés igényeit is jobban szolgálja a matematika és fizika elvi összefüggéseiben való tájékoztatás, mint megannyi gyakorlati rész-ismeret és ügyeskedés. Másrészt pedig úgy véli, a közelmúlt eléggé megmutatta, hová vezet a technika, ha a kultúra kormányától elszabadul.

Visszafelé fordul tehát szerzőnk tekintete, amikor a romok közül kivezető utat keresi. Az osztrák gimnázium idealista hagyományaitól remél gyógyulást. Várakozását azonban nem tudjuk teljesen osztani. A nevelés általános kérdéseinek megoldására szűk az a terület, amelyet érdeklődése átfog. Még ha sikerülne is ennek az iskolának, a volt vezetőréteg egykori iskolájának kereteit a régi tartalommal megtöltve, újból helyreállítania, aligha remélhető tőle a mai társadalom problémáinak megoldása.

Ifj. Zibolen Endre.

CHESSER, EUSTACE dr.—DAWE, ZOË: *The Practice of Sex Education*. London, 1945. Medical Publications, Ltd 157 l.

Az angol nevelésügyi kormányzat az elmúlt években röpiratot adott ki (*Educational Pamphlet, No. 119.*) ezzel a címmel: *Sex Education in Schools and Youth Organizations*, és benne hivatalosan támogatja az ifjúság intézményes nemi felvilágosítását és nevelését. Rövid tanfolyamokat ajánl a nevelőknek, hogy ezt a kényes területet hozzáférhetővé tegye számukra, kioktassa őket a tudnivalók anyagáról és a közlés módszeréről, valamint hogy alkalmat adjon a megnyilatkozásra azoknak, akik addig egyéni úttörői voltak az intézményes nemi nevelés munkájának. Szülői értekezleteket tart kívánatosnak, hogy ezen összhangot hozzon létre a szülők és az iskola ilyen irányú munkája között.

Különösen fontosnak tartja, hogy a nemi felvilágosítás és nevelés intézményes formát kapjon a széles néprétegek iskoláiban, mert csak így biztosítható, hogy a helyes ismeretek megfelelő mértékben elterjedjenek. Összefoglalóan közli a szekszuális nevelés helyzetét az 1944. évi iskolareform előtti évekből az angol elemi fokú iskolákban. Nem lesz érdektelen, ha az ismertett mű alapján mi is ideiktatjuk e vázlatot.

1. *Fiziológiai útmutatások* csoportok és osztályok számára:

- a) tervszerű, tárgyilagos nemi oktatás, mint az élettan vagy más természet-tudományi tantárgy integráns része;
- b) valamelyes biológiai útmutatás kis emlősökre vonatkozó ábrák segítségével, az emberre való utalás nélkül;
- c) tervszerű adatgyűjtés az élők világából, vagy a gyermek saját megfigyeléseinek és következtetéseinek értékesítése;
- d) közvetlen egészségügyi beszélgetések leányokkal, gyakran csak a menstruációra korlátozva;
- e) anyaképző tanfolyamok leányok számára;